

ЦРВЕН КРСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ПРИРАЧНИК

ОПШТА ДИСЕМИНАЦИЈА НА МХП
ЗА МЛАДИ

ПРИРАЧНИК ЗА ОПШТА ДИСЕМИНАЦИЈА НА МХП ЗА МЛАДИ

Воведен дел

1. ДЕФИНИРАЊЕ НА ЦЕЛНАТА ГРУПА

1.1. Млади во движењето на Црвен крст и Црвена полумесечина

Во рамките на движењето на Црвен крст и Црвена полумесечина се користат термините Млади и Младинци за дефинирање на широка возрастна група од 5 до 30 години. Оваа возрастна група се дели на три подгрупи:

- Деца: од 5 до 10 години;
- Адолесценти: од 11 до 15 години (оваа група се нарекува и помали адолесценти)
- Млади возрасни: од 16 до 30 години (возрасната група од 16 до 18 години воедно се нарекува и постари адолесценти).

Доколку се направи преглед на активностите на Движењето може да се каже дека децата и младите адолесценти во најголем дел од случаите се крајните корисници на активностите, бидејќи спаѓаат во ризичната група на населението. Од друга страна пак, Младите возрасни активно се вклучуваат во активностите на Движењето и имаат активна улога во работата и менаџирањето на Движењето.

Треба да се забележи дека оваа поделба одговара на поделбата врз основа на староста кај младите лица во рамките на повеќето национални законодавства.

1.2. Млади во рамките на Црвен Крст на Република Македонија

Согласно Статутот на Црвен Крст на Република Македонија и Правилникот за организација и работа на младите на Црвен Крст на Република Македонија, младите членови и волонтери се организираат преку клубови на млади во Општинските

организации на Црвен Крст, додека на национално ниво највисоко тело претставува Советот на млади. Член на млади на Црвен Крст на Република Македонија може да биде секој член на Националното друштво до навршени 27 години.

2. Зошто младите се избрани како посебна целна група?

Положбата на децата и младите во многу земји е драматична поради глад, природни болести, нивната експлоатација. Познато е дека егзистенцијата и развојот на децата зависи, во

прв ред од заштитата и помошта која им ја даваат возрасните.

Многу често децата се разделувани од своите семејства, држени во

заробеништво или убивани. Во модерните конфликти, тие стануваат и директни учесници во непријателствата, а не само пасивни жртви, и се присилувани да извршуваат најразлични злодела. Уништувачкиот ефект од воените судири најсилно и најразновидно се одразува на најнемоќните - децата. Примена на физичко насилство, посебно употреба на оружје против деца е неприфатливо дејство, бидејќи децата во принцип не преставуваат опасност.

Со регрутирање на децата во многу судири во светот, тие се доведуваат во ситуација масовно да гинат или да се повредуваат на бојно поле, поради нивната младост, недоволното животно искуство и недоволната обученост за борбени дејства. Бројни се примерите за инвалидизирани деца од мини и од други експлозивни направи, деца одвоени од семејства, напуштени деца, во бегалски колонии и деца - воени сирачиња. Покрај акутните страдања на децата, непосредно од воените дејствија, тие најтрауматичните штети ќе ги трпат во нивниот иден психолошки и физички развој.

Причините зошто младите се вклучуваат во конфликтите, најчесто се од социјална и економска природа. Чувствувајќи се несигурно во завојуваното општество, слушајќи приказни за свои врсници кои станале херои или поткликнувајќи на пропаганда, тие решаваат да станат херои или пак маченици за одредена кауза.

Со оглед на изразената чувствителност и ранливост на децата и мадите во ситуација на вооружен конфликт, очигледно е дека не е доволно само да им се дадат истите човекови права и слободи и истоветна заштита во вооружен судир како и на возрасните. За нив е потребно и оправдано да се обезбеди дополнителна и посебна заштита. Таква посебна правна положба е предвидена со Конвенцијата за правата на детето на ООН од 1989 година

и со посебни одредби од IV Женевска конвенција од 1949 година (чл. 24 и чл. 50) и од Протоколот I од 1977 година.

Најнапред, од страните во судирот се бара да се грижат за децата и младите и да им пружат помош која им е потребна поради нивната возраст, здравствена состојба или било која и да е причина. Sprema децата мора да се постапува со посебно внимание и да им се обезбеди ефикасна заштита против секаква форма на недоличен напад врз телото и духот.

Државите се должни да ги преземат сите неопходни мерки за да се обезбедат, децата (адолесценти) кои не наполниле 15 години возраст, да не учествуваат директно во непријателските дејствија. Државите треба особено да се воздржуваат од регрутирање на лица помлади од 15 години во вооружените судири. Во случај да се врши регрутирање на лица на возраст од 15 до 18 години, тоа треба да се спроведува почнувајќи прво од тие што имаат 18 години. Во внатрешни судири на некои Африкански и Азиски земји, како и во Ирачко - Иранската војна дејствувала воени единици составени од деца на возраст над 12 години.

Ако во исклучителни случаи, и покрај предвидената забрана за регрутирање на деца кои не наполниле 15 години, сепак учествуваат во директни непријателства и ако бидат заробени од непријателска страна, тие и во таква ситуација треба да уживаат во посебна заштита и почитување како деца, без оглед на тоа дали се воени заробеници или не. Малолетниците кои се лишени од слобода често се изложени на малтретирање или на разни злоупотреби.

Децата кои се уапсени, притворени или интернирани од причини во врска со учество во вооружен судир, треба да бидат сместени во посебни одделенија, одвоени од возрасните, освен ако се работи за лица од исто

семејство.

За да се олесни враќањето на раселените деца во нивните семејства, за секое дете се обезбедува посебен картон со фотографија и со сите потребни лични и семејни податоци. Картонот се доставува до Централната Агенција за барање на МКЦК.

Посебни мерки треба да преземат страните во судирот, за заштита на деца помлади од 15 години, кои поради причини од војната останале сираци или се одвоени од нивните семејства, за да не бидат оставени сами на себе, без средства за живот и воспитување. Со согласност на Силата заштитничка, страните во судир треба да преземат мерки за сместување на тие лица во неутрална држава за време додека трае вооружениот судир. За полесна идентификација на деца помали од 12 години, треба да носат плочка со податоци за идентитетот или да се означат на некој друг начин.

Окупаторската држава има обврска, во соработка со локалната власт, да овозможи правилна работа на сите установи што се наменети за грижа и воспитување на децата и младинците. Посебно, окупаторската сила е должна да обезбеди материјална издршка и образование на децата кои поради војна останале без роди-

тели или живеат одвоено од своите родители. Тие деца, по можност треба да се стават под грижа на лица од нивна националност и вера, доколку немаат некој поблизок роднина или пријател кој би се грижел за нив.

Секое лице под власт на страна во судир има право да одржува врски со членовите на своето семејство, каде и да се наоѓаат тие, и со нив да разменува вести од строго семејна природа. Доколку одржувањето на семејните врски е отежнато или оневозможено поради воените услови, заинтересираните страни треба да побараат помош од Централната Агенција за информации за заштитените лица или од националните друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина.

Ова е само мал пресек на можните опасности со кои можат да се соочат децата и младите во случај на вооружен конфликт. Токму поради овие причини потребно е тие да се запознаени со своите права и обврски за време на вооружен конфликт.

Во вториот дел во конкретни црти се дадени правата на децата и младите во услови на вооружен судир, а кои се содржани во поголемиот дел од меѓународните законски прописи и акти.

Втор дел

1. ПРАВНА ЗАШТИТА НА ДЕЦАТА ВО ВООРУЖЕНИТЕ СУДИРИ

МХП обезбедува широка заштита за децата. Во случај на вооружен судир, без разлика дали е меѓународен или не-меѓународен, децата имаат корист од генералната заштита која ја имаат цивилите кои не учествуваат во непријателствата.

1.1. ГЕНЕРАЛНА ЗАШТИТА

Во случај на меѓународни вооружени судири, децата кои не земаат учество во непријателствата се заштитени со Четвртата Женевска Конвенција која се однесува на заштита на цивилите, како и со Дополнителниот Протокол I. Тие се заштитени со фундаменталните гаранции кои овие договори ги овозможуваат, посебно правото на живот, забраната за принуда, телесно казнување, тортура, колективно казнување и одмазда (ЖК IV, чл. 27-34, и ДП I, чл. 75), како и со правилата од ДП I, вклучувајќи ги двата принципа, дека дистинкција мора да

се направи помеѓу цивили и борци, како и забраната за напади против цивили (чл. 48 и 51).

Во случај на не-меѓународен вооружен конфликт, децата се исто така заштитени со фундаменталните гаранции за лица кои не земаат директно учество во непријателствата (чл. 3 заеднички за сите Женевски Конвенции, чл. 4 од ДП II). Понатаму, тие се заштитени со принципот "цивилното население, како и индивидуалните цивили, нема да бидат цел на напад" (чл. 13 ДП II).

1.2. СПЕЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Четвртата Женевска Конвенција ја гарантира специјалната грижа за децата, но ДП I е тој кој го утврдува принципот на специјална заштита "Кон децата ќе се постапува со посебен резпект и ќе бидат заштитени од секаква форма на недоличен напад. Страните во судирот ќе се грижат за нив и ќе им дадат помош која им е потребна, било поради нивната возраст, или од други причини" (чл. 77). Овој принцип се применува и при не-меѓународни вооружени конфликти (чл. 4, ст. 3, ДП II). Одредбите кои ја регулираат оваа заштита можат да се сумираат на следниов начин:

- Евакуација, специјални зони - чл. 14, 17, 24(ст.2), чл. 49(ст.3) и

132(ст.3) од ЖК IV, чл. 78 ДП I; чл. 4 (ст. 3е), ДП II;

- Помош и грижа - чл. 23, 24 (ст. 1), чл. 38 (ст. 5), чл. 50 и 89 (ст. 5) од ЖК IV; чл. 70 (ст.1) и чл. 77 (ст. 1) од ДП I; чл. 4 (ст. 3) ДП II;
- Идентификација, семејно реобединување и деца без придружба - чл. 24-26, 49 (ст.3), чл. 50 и чл. 82 од ЖК IV; чл. 74, 75 (ст. 5), чл. 76 (ст. 3) и чл. 78 од ДП I; чл. 4 (ст. 3б) и чл. 6 (ст. 4) од ДП II;
- Образование, културна средина - чл. 24 (ст. 1), чл. 50 и 94 од ЖК IV; чл. 78 (ст.2) од ДП I; чл. 4 (ст. 3а) од ДП II;

- Уапсени, притворени или интернирани деца - чл. 51 (ст. 2), чл. 76 (ст. 5), чл. 82, 85 (ст. 2), чл. 89, 94 и 119 (ст. 2) и чл. 132 од ЖК IV; чл. 77 (ст. 3 и 4) од ДП I; чл. 4 (ст. 3д) од ДПИ;
- Изземање од смртна казна - чл. 68 (ст. 4) од ЖК IV; чл. 77 (ст. 5) од ДП I; чл. 6 (ст. 4) од ДП II.

1.3. УЧЕСТВО ВО НЕПРИЈАТЕЛСТВАТА

Учеството на децата во вооружените непријателства се случува многу често. Ова учество може да се протега од помагање на борците (носење на оружје и муниција на нив, вршење на извидувачки мисии и.т.н.), до реално регрутирање на деца како борци во националните вооружени сили и други вооружени групи. Дополнителните Протоколи од 1977 година беа првите меѓународни договори кои покриваат ваква ситуација. Така, ДП I ги обврзува Државите да ги преземат сите можни мерки да превенираат, деца под 15 години да земаат директно учество во непријателствата. Јасно и недвосмислено забранува нивно регрутирање во вооружените сили и ги охрабрува Страните при регрутирањето на оние лица што наполниле 15 години, но не наполниле 18

години, да им дадат приоритет на оние што се најстари (чл. 77). Дополнителниот Протокол II оди уште подалеку, забранувајќи ги и двете, регрутирањето и учеството - директно или индиректно - во непријателствата, на деца под 15 години (чл. 4, ст. 3ц).

И покрај сите горенаведени правила, децата кои земаат директно учество во меѓународни вооружени судири се признаваат како борци и во случај на нивно заробување имаат статус на воени заробеници согласно ЖК III. Дополнителните Протоколи предвидуваат дека децата борци под 15 години имаат привилегиран третман со тоа што продолжуваат да имаат корист од специјалната заштита наменета за децата според МХП (чл. 77, ст. 3 од ДП I и чл. 4, ст. 3д од ДП II).

2. КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ЗАШТИТА НА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО ОД 1989 ГОДИНА

Овој Договор, кој е речиси универзално ратификуван, ги покрива сите фундаментални права на детето. Членот 38 го проширува полето на употреба на членот 77 од ДП I за меѓународни вооружени судири. Членот 38 ги обврзува Државите, да ги

преземат сите можни мерки да осигураат дека децата под 15 години нема да земаат директно учество во непријателствата (ст. 2) и дека приоритет при регрутирањето ќе се даде на најстарите од оние кои се помеѓу 15-18 години (ст. 3).

2.1. ДОПОЛНИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ КОН КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ЗАШТИТА НА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Дополнителниот Протокол на вклучувањето на децата во вооружените судири, усвоен на 25 Мај 2000 година, генерално ја зајакнува

заштитата на децата во вооружените судири:

- Државите Страни, мора да ги пре-

земаат сите можни мерки да осигураат дека членовите на нивните вооружени сили кои не достигнале возраст од 18 години, нема да земаат директно учество во непријателствата (чл. 1);

- Присилно регрутирање во вооружените сили на лица под 18 години е забрането (чл. 2);
- Државите Страни ќе го подигнат нивото на минимална возраст за волонтерско регрутирање од 15

години. Ова правило не важи за воените академии (чл. 3);

- Вооружените сили различни од националните вооружени сили не смеат, под никакви околности, да регрутираат (ниту на присилна ниту на волонтерска основа) или да употребуваат во непријателствата лица под 18 години, и Државите Страни ќе ги преземат сите правни мерки да ја забранат и инкриминираат секоја таква практика (чл. 4).

3. СТАТУТОТ НА МЕЃУНАРОДНИОТ КРИВИЧЕН СУД

Статутот, усвоен на 17 Јули 1998 година во Рим, во листата на воени злостроства кои се под јурисдикција на Судот, го вклучува и активното инволвирање во непријателствата на деца под 15 години или нивно регрутирање во националните вооружени сили за време на меѓународен вооружен судир (чл. 8, ст. 26 [XXVI]) или во националните вооружени сили или други вооружени групи за време на не-меѓународни вооружени судири

(чл. 8, ст. 2е [VII]).

Според принципот на комплементарност, Судот има јурисдикција во ситуации кога Државата не е во можност или не сака да ги процесуира. Со цел да се искористи овој принцип и да се осигура репресија на национално ниво, Државите мора да усвојат легислатива која ќе им овозможи да ги гонат извршителите на вакви злостроства.

4. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ВО НАЦИОНАЛНАТА ЛЕГИСЛАТИВА

И покрај правилата наведени во меѓународното право, илјадници деца сепак земаат директно учество во непријателствата и самите стануваат невини жртви на тие настани.

Државите имаат примарна одговорност да стават крај на ваквата ситуација. Токму затоа, се тераат да ги ратификуваат договорите кои ги заштитуваат децата во вооружените судири и да преземат национални мерки да ги адаптираат нивните

правни системи со цел да ги имплементираат овие договори.

Дали во легислативата или друга форма, овие мерки имаат намера да им овозможат на Државите да ги почитуваат и да обезбедат респект кон правилата наведени во овие договори.

Препорачано е дека приоритет треба да се даде на имплементација на следниве правила.

5. УЧЕСТВО ВО НЕПРИЈАТЕЛСТВАТА

- Државата која го ратификувала Дополнителниот Протокол кон Конвенцијата за правата на детето треба да донесат мерки во правната легислатива со која ќе забрануваат и казнуваат присилно регрутирање во вооружените сили на деца под 18 години (чл. 2 и 6) и присилно или волонтерско регрутирање - и било каква употреба на - деца под 18 години од страна на вооружени сили кој се различни од националните вооружени сили (чл. 4).
- Државите Страни според Конвенцијата за правата на детето (чл. 38, ст. 3) или ДП I (чл. 77, ст.2) треба да донесат мерки во правната легислатива со која ќе забрануваат регрутирање и стапување во нејзините вооружени сили на деца под 15 години, и мерки кои ќе осигурат дека приоритет во регрутирањето ќе се даде на најстарите од оние кои се меѓу 15-18 години возраст.
- Државите Страни според ДП I треба да донесат мерки во националната легислатива со која ќе забрануваат регрутирање на деца под 15 деца и било какво нивно учество во внатрешни конфликти (чл. 4, ст. 3ц).
- Со цел за да би искористиле од принципот на комплементарност, Државата која го прифатила Статутот на МКС мора да осигури дека националната казнена легислатива овозможува да бидат гонети лицата кои регрутирале деца под 15 години, или кои искористувале деца да земат директно учество во непријателствата (чл. 8, ст. 2 [б, XXVI, и е, VII]).

6. ПРИТВОР И ИНТЕРНИРАЊЕ

Државата која ги ратификувала Дополнителните Протоколи од 1977 треба да преземат правни или други мерки за да осигураат дека било кое дете под 15 години кое е уапсено, при-

творено или интернирано од причини поврзани со судирот, ужива специјална заштита овозможена од МХП (чл. 77, ст. 3, ДП I, чл. 4, ст. 3д, ДП II).

7. СМРТНА КАЗНА

Државата која ги ратификувала Женевските Конвенции (чл. 68, ст. 4, ЖК IV) и ДП (чл. 77, ст. 5 од ДП I, чл. 6, ст. 4 од ДП II) треба да донесе правни мерки во казненото и военото право за да ја забранат изрекување или из-

вршување на смртна казна против било кое лице кое е помладо од 18 години на денот на извршувањето на прекршокот, кога прекршокот се однесува на вооружениот судир.

8. ДИСЕМИНАЦИЈА

Државите се правно обврзани да вршат дисеминациски активности (чл. 47, 48, 127 и 144 од сите Четири Женевски Конвенции, чл. 83 од ДП I, чл. 19 од ДП II, чл. 6 од Дополнителниот Протокол од 2000 год). Така, Државите треба да го вклучат концептот на специфична заштита за децата, во мирно-временски обуки и вежби на сите нивоа на вооружените и национал-

ните безбедносни сили.

Исто така, мора да се работи на планот на внесување на овој предмет во наставниот план и програма на Универзитетите и други специјализирани институции, како и да се организираат кампањи за подигнување на свеста на јавноста, особено помеѓу децата и адолесцентите.

Трет дел

СТРУКТУРА НА ЧАСОТ ПО МОДЕЛ ЦКА - ПХВ

1.1. Елементи на часот

- Најава на часот
- Запознавање
- Контекстуализација
- Дозирани информации
- Функционализација
- Евалуација

1.1.1. Најава

Најавата е првиот дел од сесијата во текот на која учесниците ги добиваат основните информации за понатамошната работа и текот на сесијата.

Овој дел не треба да трае повеќе од 5 % од предвиденото време за целата сесија. Во текот на истиот:

- Предавачот се претставува себеси
- Ја претставува темата на сесијата
- Ги поставува понатамошните правила на дискусија
- Дава Прашалник А (кој понатаму служи за евалуација)
- Ги запишува очекувањата на учесниците и ги претставува целите на сесијата

1.1.2. Контекстуализација

Контекстуализацијата е оној дел од сесијата во текот на кој учесниците се судруваат со проблемот или се поттикнуваат активно да размислуваат на темата која се разработува во текот на сесијата, и на тој начин се ставаат во контекст на темата и сесијата.

Овој дел од сесијата трае 30 % од тоталното предвидено време за сесијата.

Во текот на истиот:

- Предавачот ги дели учесниците во неколку групи и им задава задача

која по својата проблематика, треба учесниците да ги воведат и подготви за понатамошниот тек на сесијата.

- Учесниците работат во групи и избираат свој гласноговорник, кој на крајот од вежбата ќе ја презентира нивната работа пред останатите групи и предавачот.
- Групите презентираат
- Предавачот го резимира сето она што групите го презентирале и преку дискусија истото го поврзува со темата на сесијата.

1.1.3. Дозирани информации

Овој дел од сесијата се однесува на делот во текот на кој предавачот ги пренесува главните информации на учесниците. Многу е важно во текот на овој дел од сесијата да се води сметка, информациите да бидат дози-

рани, односно да се води сметка да не се даваат повеќе информации од што учесниците можат да примат и запомнат. Во овој случај најдобро е да се држиме до правилото 5+-2. Ова е познат психолошки факт, кој укажува на

1.1.4. Функционализација

Функционализацијата е оној дел од сесијата, во текот на кој учесниците го ставаат во функција сето она што во текот на сесијата го научиле. Најдобар начин да се стават знаењата во функција е да се направи вежба во која практично се применуваат стекнатите информации.

Овој дел од сесијата трае 30% од предвиденото време за целата сесија.

Во текот на истиот:

- Предавачот ги дели учесниците во групи.
- Секоја група добива свое задолжение или задача на која што треба да работи.
- Секоја група избира свој гласноговорник, кој ќе ја презентира работата на групата пред останатите групи.
- Секоја од групите презентира, а предавачот ги корегира доколку има потреба.

1.1.5. Евалуација

Евалуацијата се парви на крајот на сесијата. Најдобро е истата да биде писмена, во вид на прашалник, кој се дава пред почетокот на сесијата во вид на Прашалник А и на крајот на сесијата во вид на Прашалник Б. Со тоа што Прашалникот А ни го мери нивото на знаења на учесниците пред почетокот на сесијата, а Прашалникот Б го мери нивото на знаења кај учесниците по завршување на часот.

Евалуацијата се прави кога ќе се споредат овие два прашалници, односно разликата во знаењето помеѓу А и Б го дава реалното количество на знаења кои учесниците ги стекнале во текот на часот.

Овој дел на часот трае вкупно 5% од тоталното предвидено време за одржување на сесијата.

Во текот на овој дел:

- Предавачот го дели Прашалникот Б, напоменувајќи дека истиот е индивидуален и дека не служи за оценување на младите, туку на против дека на овој начин се врши евалуација на предавачот, односно колку тој успеал да им пренесе занење на младите

НАПОМЕНА: СТРУКТУРАТА НА ЧАСОТ МОРА ДА СЕ АДАПТИРА СОГЛАСНО КАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА ЦЕЛНАТА ГРУПА, ПОСОЧЕНИ ВО ПРВИОТ ДЕЛ ОД ПРИРАЧНИКОТ.

Четврт дел

Библиографија

- Прва Женевска Конвенција од 1949 година;
- Втора Женевска Конвенција од 1949 година;
- Трета Женевска Конвенција од 1949 година;
- Четврта Женевска Конвенција од 1949 година;
- Дополнителен Протокол I од 1977 година;
- Дополнителен Протокол II од 1977 година;
- Конвенција за заштита на правата на детето од 1989 година;
- Дополнителен протокол кон Конвенцијата за заштита на правата на детето;
- Статут на Меѓународниот Кривичен Суд;
- Статут на Црвен Крст на Република Македонија од 2003 година
- Правилник за организација на работата на млади на Црвен крст на Република Македонија од 2008
- Проектна програма ЦКА -ПХВ (Црвен крст во акција - промоција на хуманите вредности.
- www.ifrc.org/youth

Забелешки

Издавач:	Црвен крст на Република Македонија
За издавачот:	Саит Саити, в.д. Генерален секретар
Тех.уред. и дизајн:	Владимир Хаџи Пулевски
Тираж:	150 примероци
Година:	2010

РАБОТЕН ТИМ

Љупчо Милковски
Марјан Спасески
Павле Богоевски
Александра Ристовски
Виолета Кузманоска
Владимир Вукелиќ

Подготвил

Марјан Спасески, дисеминатор и член на
Комисијата за дисеминација
Александра Ристовски, координатор на
проектна програма ЦКА-ПХВ